

leri'nde toprağa verildi. Türk Dil Kurumu tarafından düzenlenen III. Uluslararası Türk Dili Kurultayı'nda *Sümer ve Türk Dillerinin Tarihi İlgisi ile Türk Dilinin Yaşı Meselesi* adlı kitabı dolayısıyla kendisine "Türk diline üstün hizmet ödülü ve onurluk" verilmiş, 1990 yılında Türk Ocakları'nın Ziya Gökalp İlim ve Teşvik armağanına lâyük görülmüştür.

Eserleri. 1. *Studies on Nahju'l- Farâdis: A Method for Turkic Historical Dialectology* (Department of Asian Languages and Literatures, University of Washington, 1968). **Osman Nedim Tuna'nın** yayımlanmamış doktora tezidir. Bu çalışmada *Nehcü'l-ferâdis*'in Süleymaniye Kütüphanesi Yenicami nüshası temel alınarak yazı çevrimi yapılmış ve metin İngilizce'ye tercüme edilmiştir. Giriş kısmında metin ses ve şekil bilgisi yönünden incelenmiş, tarihî Türk metinleri için bir inceleme metodu geliştirilmiştir. **2. *Altay Dilleri Teorisi*** (İstanbul 1983). Türkçe'de Altay dilleri hakkında ilk çalışma olup bu konuda geniş bilgi içermektedir. Osman Nedim Tuna eserinde Altay dilleri teorisini "Türk, Moğol, Tunguz (Mançu), Kore ve Japon dillerinin Altay dili adı verilen ortak bir kaynaktan geldiği görüşünü savunan teori" şeklinde açıklar. Eserde bu dillerin en eski belgeleri ve tarihî devirleri hakkında bilgi aktarıldıktan sonra Altay dilinin kuruluşu anlatılır. Tuna'ya göre Ana Altay dili 8972, Ana Türk dili 8352, Ana Moğol dili 7112, Ana Tunguz dili 5872 yaşındadır. Eser günümüzde üniversitelerde el kitabı olarak kullanılmaktadır. **3. *Sümer ve Türk Dillerinin Tarihi İlgisi ile Türk Dilinin Yaşı Meselesi*** (Ankara 1990). Bu çalışmada Sumerce ile Türkçe arasında on altı ses denkliği ve 168 ortak kelime tespit edilmiştir. Dil verilerine dayanan Tuna, Türkler'in milâttan önce 3500'lü yıllarda Türkiye'nin doğu bölgelerinde yaşadığını ileri sürmüştü, bundan hareketle Türkçe'nin yaşını en az 8500 diye hesaplamıştır. **4. *Türk Halkları I*** (Modern) (İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü Ders Notları, Malatya 1985). **5. *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*** (İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü Ders Notları, Malatya 1985). **6. *Türk Dilbilgisi [Fonetik ve Morfoloji]*** (İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü Ders Notları, Malatya 1986). **7. *Yaşayan Türk Lehçeleri*** (İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü Ders Notları, Malatya 1987). **8. *Orta Türkçe***

(İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü Ders Notları, Malatya 1987). Zeki Kaymaz, Osman Nedim Tuna'nın bir kısmı kitap hacminde olan önemli makalelerinin de yer aldığı çalışmalarının 1996 yılına kadarki tam listesini *Türk Dünyası Araştırmaları* dergisinin Osman Nedim Tuna hatıra sayısında yayımlamıştır (bk. bibl.).

BİBLİYOGRAFYA :

Prof. Dr. Osman Nedim Tuna Armağanı (haz. Güler Gülsevin v.dğr.), Malatya 1989; Osman Fikri Sertkaya, "Yitirdiklerimiz: Türk Dil Kurumu Aslı Üyesi Prof. Dr. Osman Nedim Tuna Vefat Etti", *TDL*, sy. 597 (2001), s. 296-297; Zeki Kaymaz, "Prof. Dr. Osman Nedim Tuna (1923-2001)", *TDA*, sy. 139, Prof. Dr. Osman Nedim Tuna hatıra sayısı (2002), s. 1-6; *Turkish Studies*, II/2, Osman Nedim Tuna armağanı (2007).

ZEKİ KAYMAZ – ERDEM UÇAR

TUNAHAN, Süleyman Hilmi (1888-1959)

Son dönem din âlimi
ve Nakşibendî-Müceddidî şeyhi.

Günümüzde Bulgaristan sınırları içinde bulunan Silistre'nin Hezargrad (Razgrad) kasabasının Ferhatlar köyünde doğdu. Babası Silistre'de Hacı Ahmed Paşa Medresesi müderrislerinden Hocazâde Osman Fevzi Efendi, dedesi Kaymak Hâfız diye bilinen Mahmud Efendi'dir. Hocazâde diye tanınan ailesinin Fâtiş Sultan Mehmed'in, kız kardeşiyle evlendirip Tuna bölgesine yönetici (Tuna hanı) olarak gönderdiği Hz. Peygamber neslinden Seyyid İdris Bey'e dayandığı kabul edilir. Kendisi de Hocazâde lakabıyla anılan Süleyman Hilmi, sonradan Tunahan soyadını almış, üç yaşında ölen oğlu Fâruk'tan dolayı Ebülfâruk künyesiyle tanınmıştır.

1902'de Silistre Rüşdiye Mektebi'ni bitirdikten sonra Satırlı Medresesi'nde Arapça derslerini tamamladı. 1907'de İstanbul'a gidip Fâtiş'te Hâfız Ahmed Paşa Medresesi'nde dersiâm Bafıralı Ahmed Hamdi Efendi'nin ders halkasına katıldı ve 1913'te icâzet aldı. 1914'te açılan Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye Medresesi'nin dört yıllık âfi kısmına önceki eğitiminden dolayı üçüncü sınıftan başlayarak 1916'da mezun oldu. Aynı yılın 30 Eylülünde Medresetü'l-mütehasşisîn'in tefsir-hadis bölümüne girdi ve 27 Mayıs 1919'da burayı birinci dereceyle bitirdi. 19 Kasım 1918'de imtihanla kendisine İstanbul müderrisliği ruûsu verildi, aynı yıl dersiâm sıfatıyla 400 kuruş maaş tahsis edildi. Süleyman Hilmi, vâizlik bel-

gesi için Diyanet İşleri Reisliği'ne yazdığı 14 Nisan 1948 tarihli dilekçesinde Medresetü'l-kudât'tan mezun olduğunu belirtmiştir. 1921 tarihli özgeçmiş bilgilerinde bundan söz etmediğine göre burayı Medresetü'l-mütehasşisîn'den sonra tamamlamış olmalıdır. Medresetü'l-kudât'a giriş imtihanını da birincilikle kazandı. Bunu bildirmek için basına yazdığı mektuba onun verdiği cevabta kendisine, "Üç kadından ikisi cehennemde, biri cennettedir" hadisini hatırlatarak kadılık yapmasını onayladığını söylemiş, Süleyman Hilmi de cevabında niyetinin hâkimlik yapmak değil devrin bütün ilimlerini tahsil etmek olduğunu ifade etmiştir.

1920'de Bulgaristan tâbiyetinden Osmanlı tâbiyetine geçti. 1922'de Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye'nin birinci kısmı olan İbtidâ-i Hâric Medresesi'nde Türkçe dersi, 1923'te Arapça ve tekrar Türkçe dersi müderrisliğine getirildi. 3 Mart 1924'te yürürlüğe giren Tevhid-i Tedrisat Kanunu gereği İbtidâ-i Hâric Medresesi, İmam-Hatip Mektebi'ne çevrilince burada yeterli din eğitiminin verilemeyeceğini düşünerek müderrislikten istifa etti. Bu kanunla medreselerin Maarif Vekâleti'ne devredilmesi ve on üç gün sonra da kapatılması üzerine 500'ü aşkın müderris açıkta kaldı ve Cem'iyet-i Müderrisîn'de hararetli tartışmalar yaşandı. Süleyman Efendi bu tartışmalar sırasında her müderrisin fahrî olarak öğrenci yetiştirmesini, bu şekilde İslâm'ın ömrünün en az bir nesil daha uzayacağını, bunu yapmayanların dinen sorumlu olacaklarını belirtti. Ardından bazı müderrislerle birlikte Ankara'ya telgraf çekip İslâmî ilimleri fahrî olarak okutmak istediklerini bildirdiler. Ancak Ankara'dan, "Memlekette Tevhid-i Tedrisat Kanunu yürürlüktedir, hilâfına hareket şiddetli cezayı müstelzimdir" şeklinde cevap geldi. 1928'deki harf inkılabının ardından din eğitimi açısından şartlar daha da olumsuz bir ma-

Süleyman
Hilmi
Tunahan

TUNAHAN, Süleyman Hilmi

hiyet kazandı; ilk zamanlar ders okutma imkânı çok kısıtlandı, ayrıca uzun süre talebe de bulunamadı. Talebeler dinî ilimleri tahsil etmekten çekiniyor, bir müddet devam ettikten sonra bırakıp gidiyordu. O günlerde sürekli polis takibi altında tutulan Süleyman Efendi, 1930'da İstanbul'dan ayrılıp babasından kalan külliye mi-rasla Çatalca'nın Kabakça köyünde Hâlid Paşa Çiftliği'ni kiraladı ve ziraatla meşgul olmaya başladı. Çiftlikte çalışan işçilerden bazılarını seçerek onlara birkaç yıl ders okuttu. Bu durum jandarma tarafından tesbit edilince başka yerlerde aynı şeyi yapmayı denediye de çok sıkı takip edildiğinden bir sonuç elde edemedi. Talebe bulamadığı dönemlerde iki kızını okutarak onlara icâzet verdi.

Diyanet İşleri Reisliği teşkilâtını düzenleyen 16 Kasım 1937 tarihli nizamnâme-de dersiâmların vâizlik görevi alabilecekleri belirtilince Süleyman Efendi 4 Şubat 1938 tarihinden itibaren vâizlik görevine başladı. İlk zamanlar Doğanlılar, Aziz Mahmud Hüdâyi, Yağkapanı gibi İstanbul'un nisbeten küçük camilerinde vaaz etti; ardından Şehzadebaşı, Süleymaniye, Sultan Ahmed, Beyazıt gibi camilerde yankı uyandıran vaazlarıyla çevresini genişletti. Bu arada bazı cami odalarında ve evlerin bodrum katlarında ders halkaları oluşturdu. Bunun üzerine karakola götürülüp ifadesi alındı; 1939'da Emniyet Müdürlüğü'nde "tabutluk" diye anılan nezârethânedede üç gün işkenceye tâbi tutuldu. 1943'te vâizlik belgesi İçişleri Bakanlığı tarafından geri alındı. 1944'te tabutluklarda sekiz gün boyunca gördüğü işkenceden sonra kefaletle serbest bırakıldı. 1948'de vâizlik için yazdığı dilekçesine olumsuz cevap verildiye de 24 Mart 1950 tarihinde bu izni aldı. 1957'de Bursa Ulucamii'nde Kütahya Tavşanlı'dan Âkif Efendi adlı bir şahsın ta-raftarları kılıçla ortaya atılıp mehdilik gösterisi yapınca hiç ilgisi bulunmadığı halde Süleyman Efendi, Kütahya Emniyet Müdürlüğü'nde işkenceli sorgunun ardından tutuklandı. Elli dokuz gün sonra idam talebiyle hâkim karşısına çıkarıldı. Ancak 29 Ağustos'ta kefaletle serbest bırakıldı ve 8 Kasım'da beraat etti.

Camilerdeki vaazlarıyla geniş halk kitleleri tarafından tanınan Süleyman Efendi, 1950'deki iktidar değişikliğinin ardından meydana gelen kısmî özgürlükten yararlanarak din eğitimi faaliyetlerini yoğunlaştırdı. Bu çerçevede 1951'de Konya Lezzet Lokantası'nın sahibi Mustafa Doğanbey'in Üsküdar Çamlıca'daki evinde yirmi

beş civarında talebeyle ilk yatılı Kur'an Kur-su'nu açtı. Daha sonra kendi evinin müstemilâtında, Çamlıca ve çevresinde kirala-dığı evlerde ders halkaları oluşturdu. İs-tanbul'un Vefa semtindeki Taştekneler Camii'nde çevreden toplanan imam ve mü-ezzinlere, Eyüp Topçular Camii'nin bitiş-iğindeki bir binada değişik yerlerden gelen talebelere ders verdi. 1956'da ders okuttuğu yerlere polis tarafından baskın düzenlenip Üsküdar Adliyesi'nde sorgu-landısya da ders gruplarını dağıtmadı. Es-kiden kalan hocalarla kendi yetiştirdiği talebelere yararlanıp ders halkalarının sa-yısını arttırdı. Başta ramazan ayları olmak üzere talebeleri ülkenin çeşitli yerlerine gönderdi, oralarda Kur'an kursları açtırdı. Talebelerini Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yaptığı imtihanlara sokarak onların müftü, vâiz, imam ve Kur'an kursu hocası olma-larını sağladı. Öte yandan 13 Ekim 1951 tari-hinden itibaren açılmaya başlanan İmam-Hatip okullarında yeterli din eğitiminin ve-rilemeyeceğini düşündüğünden bu okul-ların Diyanet İşleri Reisliği'ne bağlanması gerektiğini savundu ve talebelerini buralara göndermekten kaçındı. Bu çerçevede kendisi ve daha sonra talebeleri İmam-Hatip okullarına karşı olumsuz tavırlarını uzun süre devam ettirdi. 16 Eylül 1959 tari-hinde vefat eden Süleyman Efendi hü-kümetin izniyle Fâtih Camii haziresine def-nedilmek istendi, ancak olumlu cevap alınamayınca Karacaahmet Mezarlığı'nda gö-müldü.

İlk gençlik yıllarında babasından Nakşibendiyye usulüyle tasavvuf eğitimi alan Süleyman Efendi, İstanbul'da Nakşibendiyye'nin Müceddidiyye koluna mensup Özbekistanlı Şeyh Selâhaddin b. Mevlânâ Sirâceddin'in rehberliğinde Bursa Uludağ'da erbaîn çıkarmış ve seyrü sülûkünü tamamlamıştır. Tarikat silsilesi Selâhaddin b. Mevlânâ Sirâceddin yoluyla İmâm-ı Rab-bânî'ye varmaktadır. Tasavvuf yolunda ne-

fis terbiyesi için şeyhe râbitanın önemini sıkça vurguladığı, varlık konusunda Müceddidiyye geleneğine uygun biçimde vah-det-i vücûda karşı vahdet-i şühûd anlayışını savunduğu kaydedilmektedir. Onun üzerinde hassasiyetle durduğu bir başka husus, İmâm-ı Rabbânî'nin Ehl-i sünnet inancıyla tasavvufu mezcettiği eseri *Mek-tûbât*'in okunması olmuştur.

Süleyman Efendi'nin, Kur'an'ın kısa sü-rede öğrenilmesini sağlamak üzere yazdığ-ı *Kur'an Harf ve Harekeleri: Kur'an-ı Kerimi En Kısa Zamanda Okumağı Öğ-reten Yepyeni Bir Tertip ve Usul* adlı birkaç sayfalık elif cüzünün dışında basılmı-ş bir eseri bulunmamaktadır. Kendisi, kitap yazmak yerine mevcutları anlayıp anlatacak insan yetiştirmeyi tercih ettiğ-i ni belirtmiş, eski medrese öğretimini temel olarak öğrenci yetiştirmiş, öğrencile-ri de bir süre bu yolu izlemiştir. Süleyman Hilmi Tunahan'la ilgili çalışmalardan bazı-ları şunlardır: Mehmet Kahraman, *Cum-huriyet Dönemi Din Eğitimi ve Süley-man Hilmi Tunahan* (mezuniyet tezi, 1992, Fırat Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi); Mustafa Özdamar, *Üstaz Süley-man Hilmi Tunahan* (İstanbul 1995); Öner Yeğin, *Süleyman Hilmi Tunahan (ks) ve Tasavvufî Şahsiyeti* (mezuniyet tezi, 1996, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi); Ahmed Akgündüz, *Arşiv Belge-leri Işığında Silistreli Süleyman Hilmi Tunahan* (İstanbul 1997); Muhammed Osman Abdullah, *eş-Şeyh Süleymân Hil-mi Tunahân (rahîmehullâh) ve cühûd-hû fi'd-da'veti'l-İslâmiyye* (yüksek lisans tezi, 2000, Sudan Ümmüderman İslâm Ün-versitesi Usûlüddîn Fakültesi). Süleyman Hilmi hakkında 1997 yılında Antalya'da gerçekleştirilen paneldeki konuşmalar *Ça-ğımızı Aydınlatanlar II Süleyman Hil-mi Tunahan* başlığıyla yayımlanmıştır (An-kara 1997).

BİBLİYOGRAFYA :

Sicil ve Hizmet Vesikası, DİB Arşivi, sicil nr. 23-0383; BA, DH.EUM.ECB 23/33; Hocazâde Ahmed Hilmi, *Hadikatü'l-evliyâ: Veliler Bahçesi*, İs-tanbul 1979, s. 121-127, 148; Necip Fazıl Kısakürek, *Son Devrin Din Mazlumları*, İstanbul 1978, s. 274-284; Sadık Albayrak, *Son Devir Osmanlı Ülemâsi*, İstanbul 1981, V, 447; a.mlf., "Bir İnanç Abidesinin Çileli Öyküsü: Süleyman Efendi Gerçeği", *Yeni Şafak*, İstanbul 1-8 Şubat 2001; Vehbi Vakkasoğlu, *Maneviyat Dünyamızda İz Bırakanlar*, İstanbul 1987, s. 57-62; Hasan Hüseyin Ceylan, *Cumhuriyet Dönemi Din-Devlet İlişkile-ri*, Ankara 1992, III, 189-196; Mustafa Necati Bursalı, *Yakın Tarihin Din Mazlumları*, İstanbul 1996, s. 174-182; Osman Bülent Manav – Seyfettin Kurt, "Süleyman Hilmi Tunahan", *Sahabe'den Günümüze Allah Dostları*, İstanbul 1996, X, 43-58; a.mlf.ler v.dğr., "Süleyman Hilmi Silistre-

Süleyman
Hilmi
Tunahan'ın
Karacaahmet
Mezarlığı'ndaki
kabri

vî", *Genç Akademi*, Süleyman Hilmi Tunahan özel sayısı, sy. 27, İstanbul 1995; Salim Aydın, "Osmanlı Devletinde Küçük Gözlemeleri 'Muvakkithaneler'", *Osmanlı*, Ankara 1999, VIII, 673; Mehmed Emre, *Üstadım Süleyman Hilmi Tunahan (k.s.) ve Hâtralarını*, İstanbul 2000, s. 5-61; M. Ali Kirman, *Türkiye'de Yeni Bir Dinî Cemaat Olarak "Süleymanlık"* (doktora tezi, 2000), AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 48-59; *Ceride-i İlmüye*, sy. 41, İstanbul 1337, s. 1197; "Büyük Müceddid İçin Ne Dediler", *Ufuk: Haftalık Siyasî Gazete* (Dizi-Röportaj; İstanbul 28 Aralık 1977-15 Haziran 1979 tarihleri arasındaki sayılar); Necdet Tosun, "Orta Asya Evliyasından Salâhaddin Sâkib bin Sirâcüddin", *Yüzakı*, sy. 54, İstanbul 2009, s. 56-57; "Süleyman Hilmi Tunahan", *Evliyalar Ansiklopedisi*, İstanbul 1993, XI, 92-94; Mübahat S. Kütükoğlu, "Dârü'l-hilâfeti'-aliyye Medresesi", *DİA*, VIII, 508; Halis Ayhan, "İlahiyat Fakültesi", a.e., XXII, 70; a.mlf., "İmam-Hatip Lisesi", a.e., XXII, 191; Mustafa Çağrıncı, "Kur'an Kursu", a.e., XXVI, 425; *Ödemişli Merhum Ziya Sunguroğlu'nun Notları*, [baskı yeri ve tarihi yok], tür.yer.

REŞAT ÖNGÖREN

Süleyman Efendi Cemaati. Süleyman Hilmi Tunahan'ın özellikle 1940'lı yıllarda İstanbul camilerinde yaptığı vaazlar ve zor şartlar altında oluşturduğu ders halkaları onun kamuoyunda geniş çapta tanınmasına, çevresinde Kur'an öğrenimi ekserinde bir cemaat teşekkül etmesine sebep olmuştur. 1950 öncesinde irşad faaliyetleri elverişsiz şartlar yüzünden yaygınlık kazanamamışsa da sonradan ortaya çıkan özgürlük ortamı cemaatin hızlı bir gelişme sürecine girmesini sağlamış, bu yıllarda talebeler ve Kur'an kursları aracılığıyla din eğitimi faaliyetleri ülkenin çeşitli bölgelerine yayılmıştır. 1951'de açılan, Süleyman Efendi'nin talebe göndermekten kaçtığı İmam-Hatip okullarının 1958'den itibaren mezun vererek hızlı bir gelişme kaydetmesi, mezunlarının müftülük, vâizlik, imamlık, müezzinlik ve Kur'an kursu hocalığı gibi hizmet kadrolarında görev alması, daha önce bu görevlerin bir kısmını üstlenen Süleyman Efendi cemaatiyle İmam-Hatip Okulu mezunları ve taraftarları arasında gerginlikler yaşanmasına yol açmıştır. Bazı kesimler cemaat mensuplarını tanımlamak için onların hoşlanmadığı "Süleymanlı" tabirini kullanmış, sonuçta din görevlileri arasında İmam-Hatipliler ve Süleymanlılar şeklinde iki grup ortaya çıkmıştır. Bu süreçte taraflar birbirini incitici nitelendirmelerle anmış, yıpratıcı beyan ve iddialarda bulunmuştur. Öte yandan 1965'te yürürlüğe giren 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Teşkilât Kanunu'nda müezzinlik dışındaki din hizmetleri kadrolarına tayinde İmam-Hatip Okulu, Yüksek İslâm Enstitüsü ve İlahiyat Fa-

kültesi'ni bitirme şartı getirilmiştir. Bunun üzerine cemaat mensupları 1966 yılının Ocak ayında Kur'an kursları Kurma, Koruma ve İdame Ettirme Dernekleri Federasyonu'nu kurmuş ve Kur'an kurslarıyla ilgili daha sistemli bir çalışma süreci başlatmıştır. 17 Ekim 1971 tarihinde yayımlanan Kur'an Kursu Yönetmeliği gereği, Kur'an Kursu Yapıtırma ve Yaşatma derneklerinin inşa ettirdiği Kur'an kursu binalarıyla yeni yapıtıracağı binaların in-tifâ hakkının Diyanet İşleri Başkanlığı'na devredilmek istenmesi cemaat arasında yeni bir huzursuzluk doğurmuştur. Bunun üzerine dernekler Kur'an kursuyla birlikte orta, lise ve yüksek öğretim kurumlarına devam eden öğrencilere yardım etmeyi amaç edinip adlarını Kurs ve Okul Talebelerine Yardım Dernekleri şeklinde değiştirmiştir. Federasyonun adı da 26 Nisan 1980 tarihinde Kurs ve Okul Talebelerine Yardım Dernekleri Federasyonu olmuştur. Böylece cemaat mensupları, 1971'den sonra öğrenci yurtları inşa ederek Millî Eğitim Bakanlığı bünyesindeki öğrencilere hizmet veren bir konuma gelmiştir.

Süleyman Efendi cemaati 1960'lı yıllardan itibaren Türkiye'den Batı Avrupa'ya çalışmaya giden, uzun süre dinî, sosyal ve kültürel ihtiyaçları ihmal edilen işçilerin dinî taleplerini karşılamak ve çocuklarına din eğitimi vermek amacıyla Avrupa'da faaliyet göstermeyi planlamış, ilk defa 1973'te Almanya'nın Köln şehrinde bir İslâm kültür merkezi kurmuştur. Daha sonra diğer Avrupa ülkelerine yaydıkları bu merkezler için cami, kütüphane, toplantı salonları yaptırmış, camilerin yanında Kur'an kursları açmıştır.

12 Eylül 1980 ihtilâlinin özel şartları içinde bazı hukukî sorunlar yaşayan Süleyman Efendi cemaatinin faaliyetleri günümüzde lise ve üniversite talebeleri için il, ilçe ve köylerde kütüphane, etüt salonları, bilgisayar odaları gibi çok amaçlı eğitim öğretim imkânları sunan talebe yurtları ve Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı Kur'an kurslarıyla devam etmektedir. Yurt dışındaki bazı ülkelerde de benzer faaliyetlerin yapıldığı belirtilmektedir. Cumhuriyet döneminin özel şartlarında diğer hareketler gibi Süleyman Efendi cemaati de sıkıntılarının içinden geçerek varlığını sürdürmeye çalışmıştır. Geçmiş dönemde İmam-Hatip okulları mensuplarıyla bir gerilim yaşanmışsa da zamanla dinî kesimler içinde uzlaşma kültürünün gelişmesinin yanı sıra Süleyman Efendi cemaati içindeki yeni kadroların da daha uzlaşmacı katkıları sayesinde cemaatle İmam-Hatip-

liler ve Diyanet mensupları arasındaki gerginlik önemli ölçüde ortadan kalkmıştır. Son yıllarda İmam-Hatip liseleri ve İlahiyat fakültelerine giden öğrencilerin de cemaat yurtlarında barındıkları, bazı cemaat mensupları ve ileri gelenlerinin de kendi çocuklarını bu okullara gönderdikleri bilinmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Hasan Küçük, *Osmanlı Devletini Tarih Sahnesine Çıkaran Kuşvetlerden Biri: Tarikatlar ve Türkler Üzerindeki Müsbet Tesirleri*, İstanbul 1976, s. 250-251; Hızır Yılmaz, "Süleymanlık (?) Hakkında Bir İnceleme, Köln 1977; Ali Ak, *Zarûri Bir Açıklama: "Süleymanlık" (!) ile Yaftalanan Federasyon ve Dernekler: İhtamlar-Cevaplar*, İstanbul 1987; a.mlf., *Süleymanlık Uydurması*, İstanbul 1987; Ahmet Güner, *Tarikatlar Ansiklopedisi*, İstanbul 1991, s. 338-346; Fulya Atacan, "Anadolu Gazetesi ve Süleymanlılar", *Toplumbilim*, sy. 2, İstanbul 1993, s. 135-152; Şaban Sitembölükbaşı, *Türkiye'de İslâm'ın Yeni-den İnkışafı (1950-1960)*, Ankara 1995, s. 126-129; M. Ali Kirman, *Türkiye'de Yeni Bir Dinî Cemaat Olarak "Süleymanlık"* (doktora tezi, 2000), AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; Târık Abdülcelil es-Seyyid, *el-Hareketü'l-İslâmiyye fi Türkiyye el-mu'âşıra*, Kahire 2001, s. 212-258; Mustafa Aydın, "Süleymanlık", *Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce: İslâmcılık* (haz. Yasin Aktay), İstanbul 2004, s. 308-322; I. Weismann, *The Naqshbandiyya: Orthodoxy and Activism in a Worldwide Sufi Tradition*, London 2007, s. 159-160; Ahmet Turan, "Süleymanlık", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 9, Samsun 1997, s. 35-39.

ŞABAN SİTEMBÖLÜKBAŞI

TUNAYA, Tarık Zafer

(1916-1991)

Anayasa hukukçusu ve yazar.

7 Şubat 1916 tarihinde İstanbul'da doğdu. 1936'da Saint Benoît Lisesi, 1940'ta İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. 1942'de aynı fakültenin Esas Teşkilât Hukuku Kürsüsü'nde asistanlığa başladı. Charles Crozat'nın danışmanlığında hazırladığı *Müessesse Teorisinde Fikir Unsuru ve Bazı Hususiyetleri* başlıklı doktora tezini 1946'da tamamladı. Bu çalışmayı hocasının da derinden etkilediği Maurice Hauriou'nun "müessesse kuramı"na dayandırmıştır. En önemli eseri olan *Türkiye'de Siyasî Partiler* dahil Osmanlı siyasî düşüncesi ve örgütlenmeleri üzerine kaleme aldığı bütün eserleri bu kuramın derin izlerini taşır. Tunaya'nın anılan kitabı, söz konusu kuramın Türk tarihine uygulanmasının en güzel örneği olmasının yanında son dönem Osmanlı ve Cumhuriyet siyasî partileri hakkında bilgi veren temel bir eserdir ve literatürde en çok atıfta bulunulan çalışmalardandır.